

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

เทศบาลตำบลภูแล่นช้าง
อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์

คำนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๕๗ รัฐต้อง (๑) อนุรักษ์ พื้นฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามของ ท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะ สำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุน ให้ประชาชนชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วยภูมิปัญญา ไทยที่มีความสำคัญยิ่ง ช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง สร้างความภูมิใจและศักดิ์ศรีเกียรติภูมิแก่คนไทย ที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นคง สร้างความภูมิใจและศักดิ์ศรีเกียรติภูมิแก่คนไทย สามารถปรับ ประยุกต์ หลักธรรมคำสอนทางศาสนาใช้กับชีวิตได้อย่างเหมาะสม สร้างความสมดุลระหว่าง คนกับสมดุลธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน ช่วยเปลี่ยนแปลงปรับปรุงวิถีชีวิตของคนไทยให้เหมาะสมได้ตามยุค

กองการศึกษา เทศบาลตำบลภูแล่นช้าง ได้เล็งเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงได้ จัดทำโครงการสำรวจฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อให้ข้อมูลภูมิ ปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น เทศบาลตำบลภูแล่นช้างเป็นปัจจุบัน และเพื่อสืบสาน และอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญและมประโยชน์ไว้ไม่ให้สูญหายไปจากชุมชน และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น เล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนในการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น ต่อไป

กองการศึกษา

ผู้จัดทำ

บทนำ

พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ และที่แก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ ๑๓ พ.ศ. ๒๕๕๒ บทที่ ๑ เทศบาลตำบลมาตรา ๕๐ ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายเทศบาลตำบล มีหน้าที่ต้องทำในเขตเทศบาล(๘) บำรุงศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

ดังนั้น กองการศึกษา เทศบาลตำบลภูแล่นช้าง จึงได้จัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นฐานข้อมูลสำหรับการศึกษาเรียนรู้ สืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของชุมชนเทศบาลตำบล ภูแล่นช้าง ไม่ให้สูญหายไปจากชุมชน

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

โดย

เทศบาลตำบลภูแล่นช้าง

อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราชการ ๒๕๖๐ มาตรา ๕๗ รัฐต้อง (๑) อนุรักษ์ฟื้นฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะ สำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ใช้สิทธิและมีส่วนส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้านภูมิปัญญาไทยมีความสำคัญอย่างยิ่ง ช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นมั่นคงสร้างความภูมิใจและศักดิ์ศรีเกียรติภูมิ แก่คนไทยสามารถปรับ ประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางศาสนาใช้กับชีวิตได้อย่างเหมาะสมสร้างความสมดุลระหว่างคนกับสังคม และธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน ช่วยเปลี่ยนแปลงปรับปรุงวิถีชีวิตของคนไทยให้เหมาะสมได้ตามยุค

กองการศึกษา เทศบาลตำบลภูแล่นช้าง ได้เล็งเห็นความสำคัญของภูมิปัญญา ท้องถิ่น จึงได้จัดทำโครงการสำรวจข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่นเพื่อให้ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญและมีประโยชน์ไว้ไม่ให้สูญหายไปจากชุมชน และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่นเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน ในการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น ต่อไป

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้าน คิดค้นขึ้น แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขพัฒนาแก้ปัญหา เป็นทั้ง สติปัญญาและองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ดังนั้น จึงมีความครอบคลุมเนื้อหาสาระ และแนวทางดำเนินชีวิตในวงกว้าง ภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบไปด้วยองค์ความรู้ใน หลายวิชา ดังที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (๒๕๕๑) ได้จำแนกไว้รวม ๑๐ สาขา คือ

๑. สาขาเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐาน คุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสภาวะการณ์ต่างๆได้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหา การเกษตร เป็นต้น

๒. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (ด้านการผลิตและการบริโภค) หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิตเพื่อ เชลลอลการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรมอันเป็นขบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเอง เศรษฐกิจได้ ตลอดจนทั้งการผลิตและการจัดจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่น การร่วกลุ่มของกลุ่มโรงงานยางพารา กลุ่มหัตถกรรม และอื่นๆ เป็นต้น

/๓.สาขาการแพทย์ไทย...

๓. สาขาการแพทย์ไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้

๔. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งอนุรักษ์ การพัฒนา และใช้ประโยชน์จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

๕. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการด้านการสะสมและบริการกองทุนและธุรกิจชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์เพื่อเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน

๖. สาขาสวัสดิการ หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกัน คุณภาพชีวิตของคนให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

๗. สาขาศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะ สาขาต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ เป็นต้น

๘. สาขาจัดการหมายถึง ความสามารถในการบริหารการจัดการดำเนินงานด้านต่างๆ ทั้งขององค์กรชุมชน องค์กรทางสังคมอื่นๆในสังคมไทย เช่น การจัดการองค์กรของกลุ่มแม่บ้านระบบผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน เป็นต้น กรณีของการจัดการศึกษาเรียนรู้ นับได้ว่าเป็นภูมิปัญญาสาขาการจัดการที่มีความสำคัญ เพราะการจัดการศึกษาเรียนรู้ดี หมายถึงกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาและถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยที่มีประสิทธิผล

๙. สาขาภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถผลิตผลงาน เกี่ยวกับด้านภาษา ทั้งภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทย และการใช้ภาษา ตลอดทั้งด้านวรรณกรรมทุกประเภท

๑๐. สาขาศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถประยุกต์และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนาความเชื่อและประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่า ให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติให้บังเกิดผลดีต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม เช่น การถ่ายทอดหลักศาสนา การบวชป่า การประยุกต์ ประเพณี บุญประเพณีข้าว เป็นต้น

ประเพณี/วัฒนธรรม ในพื้นที่ตำบลภูแล่นช้าง
อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์

ประเพณีสงกรานต์

ประเพณีสงกรานต์ หมายถึง การส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ ตั้งแต่ ๑๓-๑๕ เมษายน แต่เดิมวันขึ้นปีใหม่ไทย คือ วันเริ่มปีปฏิทินของไทย จนถึง พ.ศ.๒๕๓๑ และได้เปลี่ยนแปลงมาเป็นที่ ๑ เมษายน เป็นวันขึ้นปีใหม่จนถึง พ.ศ.๒๕๔๓

ประเพณีวันเข้าพรรษา

“เข้าพรรษา” แปลว่า “พักฝน” หมายถึง พระภิกษุสงฆ์ต้องอยู่ประจำ ณ วัดใดวัดหนึ่งระหว่างฤดูฝน พระพุทธเจ้าจึงทรงวางระเบียบการจำพรรษาให้ พระภิกษุสงฆ์อยู่ประจำที่ตลอด ๓ เดือน ในฤดูฝน คือ เริ่มตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ ของทุกปี เรียกว่า “บุริมพรรษา”

ประเพณีวันออกพรรษา

ตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ เรียกอย่างหนึ่งว่า “วันปวารณา” หรือ “วันมหาปวารณา” คือ วันที่พระสงฆ์ทำปวารณากรรม คือเปิดโอกาสให้ เพื่อพระภิกษุสงฆ์กล่าวตักเตือนกันด้วยเมตตาจิตได้ เมื่อได้เห็นหรือสงสัย ในพฤติกรรมของกันและกัน

ประเพณีบุญมหากรรม

ภูมิมีกำหนดระยะเวลาถวาย จะถวายตลอดไปเหมือนผ้าชนิดอื่นไม่ได้ ระยะเวลานั้นมีเพียง ๑ เดือน คือ ตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ไปจนถึงวัน ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ (วันเพ็ญเดือน ๑๒) ระยะเวลานี้เรียกว่า ภูมินกาล คือ ระยะเวลา ทอดกฐิน หรือ เทศกาลทอดกฐิน

แยกตามประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลภูแล่นช้าง อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์

๑. ด้านการเกษตร

ที่	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๑	สมุนไพรปราบศัตรูพืช	นายสิริ ปานแดง	๘๗ หมู่ ๔ บ้านน้ำปุ่น
๒	การเกษตรเรื่องดิน (หมอดิน)	นายสุบิน สิงหนาคอง	๑๒๑ หมู่ ๔ บ้านน้ำปุ่น
๓	กลุ่มวิสาหกิจชุมชน(เลี้ยงวัว)	นายฉัตรชัย สิ้นธุโคตร	๙/๑ บ้านโนนนาคำ หมู่ ๕

๒. ด้านหัตถกรรม สิ่งประดิษฐ์ และการแปรรูปผลิตภัณฑ์

ที่	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๑	ดอกไม้ประดิษฐ์จากผ้าใยบัว	นางอมร อรรถศุภผล	๑๘ หมู่ ๖ บ้านน้ำคำ
๒	การทำดอกไม้จัน	นางบุญพร้อม แสนอามาตย์	๖๗ หมู่ ๑ บ้านภูแล่นช้าง
๓	การทำตะกร้าจากไม้ไผ่	นายประจวบ เพียรภูเขา	๑ หมู่ ๒ บ้านคุ้มเมือง
๔	สานตะกร้าพลาสติก	นางสาวเบญจพร โรมเมือง	๑๑ หมู่ ๖ บ้านน้ำคำ

/ชื่อของภูมิปัญญา...

ที่	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๕	การประดิษฐ์ใบตองแบบต่างๆ	นางสสิต เพาะนาไร่	๘๔ หมู่ ๑ บ้านภูแล่นช้าง
๖	ปักผ้า	นางประจวบ สิงหาสาร	๔ หมู่ ๔ บ้านน้ำปุ่น
๗	ทำเปลจากไม้ไผ่	นายเฉลียว ประเสริฐหล้า	๓๒ หมู่ ๔ บ้านน้ำปุ่น
๘	สานส้ม	นายอนงค์ กิ่งภูเขา	๑๓๓ หมู่ ๔ บ้านน้ำปุ่น
๙	สานกระติบข้าว	นายอุดร สิงนาคลอง	๑๐๓ หมู่ ๔ บ้านน้ำปุ่น
๑๐	สานเปลจากไม้ไผ่	นายชัย จิตจง	๔๑ หมู่ ๔ บ้านน้ำปุ่น
๑๑	ทอผ้า	นางเรืองชัย สิงนาคลอง	๑๕๒ หมู่ ๔ บ้านน้ำปุ่น
๑๒	พวงกุญแจจากหมากฝาง	นายฉัตรชัย นรการ	๑๕ หมู่ ๕ บ้านน้ำคำ
๑๓	ทอผ้า	นางบุญรอด ตระกันแสง	๑๓ หมู่ ๕ บ้านน้ำคำ
๑๔	ปักลายผ้า	นางใจดี เรืองนุช	๒๘ หมู่ ๕ บ้านน้ำคำ

๓. ด้านอาหาร เครื่องดื่ม

ที่	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๑	การทำกล้วยฉาบ	นางศรีเลิศ ภูสนิท	๒๕ หมู่ ๕ บ้านโนนนาคำ
๒	การทำกล้วยฉาบ	นางสาวเบญจพร โรมเมือง	๑๑ หมู่ ๖ บ้านน้ำคำ
๓	การทำข้าวหลาม	นางวิทยา ผาชาตา	๔๖ หมู่ ๑ บ้านภูแล่นช้าง
๔	การทำข้าวโป่ง	นางซอน รั้งรส	๒๖ หมู่ ๕ บ้านโนนนาคำ
๕	การทำข้าวเหนียวปิ้ง	นางยุวณุช เรืองโพน	๑๑๓ หมู่ ๒ บ้านคุ้มหัวเมือง
๖	ปอเปี๊ยะผักสด	นางบานเย็น สิงห์นาคลอง	บ้านน้ำปุ่น ม. ๔

๔. ด้านการแพทย์แผนไทย

ที่	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๑	การเป่าสมานแผล ถอนพิษ	นายส่วน เพียรภูเขา	๖๘ หมู่ ๔ บ้านน้ำปุ่น
๒	นวดคลายเส้นแบบภูมิปัญญาชาวบ้าน	นายใบ สิงห์นาคลอง	บ้านน้ำปุ่น ม.4

๕. ด้านศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม

ที่	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๑	พิธีกรรมทางศาสนา	นายก้าน เพาะนาไร่	๘๔ หมู่ ๑ ตำบลภูแล่นช้าง

ศาสนสถานในพื้นที่ตำบลภูแล่นช้าง อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์

ที่	ชื่อศาสนสถาน	ที่อยู่	หมายเหตุ
๑	วัดกลางบ้านภูแล่นช้าง	ม.๑ ต.ภูแล่นช้าง อ.นาคู จ.กาฬสินธุ์	
๒	วัดกลางบ้านภูแล่นช้าง	ม.๒ ต.ภูแล่นช้าง อ.นาคู จ.กาฬสินธุ์	
๓	วัดศรีวิชัย	ม.๓ ต.ภูแล่นช้าง อ.นาคู จ.กาฬสินธุ์	
๔	วัดบ้านน้ำปุ่น	ม.๔ ต.ภูแล่นช้าง อ.นาคู จ.กาฬสินธุ์	
๕	วัดสว่างคงคา	ม.๕ ต.ภูแล่นช้าง อ.นาคู จ.กาฬสินธุ์	
๖	วัดปทุมรังสี	ม.๖ ต.ภูแล่นช้าง อ.นาคู จ.กาฬสินธุ์	
๗	วัดคูหาพานิพพาน	ม.๗ ต.ภูแล่นช้าง อ.นาคู จ.กาฬสินธุ์	
๘	วัดบ้านพรหมสว่าง	ม.๘ ต.ภูแล่นช้าง อ.นาคู จ.กาฬสินธุ์	
๙	วัดศรีวิชัย	ม.๙ ต.ภูแล่นช้าง อ.นาคู จ.กาฬสินธุ์	
๑๐	วัดบ้านน้ำปุ่น	ม.๑๐ ต.ภูแล่นช้าง อ.นาคู จ.กาฬสินธุ์	

ประเพณี/วัฒนธรรม ในพื้นที่ตำบลภูแล่นช้าง
อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์

บุญข้าวจี

บุญข้าวจีหรือบุญเดือนสาม เดือนนี้ชาวบ้านส่วนใหญ่ถือกันตั้งแต่โบราณมาว่า เป็นเดือนสุขวิญข้าว คือมีการถวายข้าวเปลือกพระและนิยมทำบุญบ้าน สวดมนต์เสร็จพิธีสงฆ์ แล้วสู่ขวัญตามธรรมเนียมพราหมณ์ บางบ้านก็ทำเล็กน้อยพอเป็นพิธี คือเอาข้าวไปถวายสงฆ์แล้วทำพิธีตักปากเล่าเล็กน้อยเป็นการบูชาคุณของข้าวในเล่าหรือยัง

บุญมหาชาติ

บุญพระเวศ หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า บุญมหาชาติ เป็นประเพณีบุญตามฮีตสิบสองของชาวอีสาน แต่ถ้าถือเป็นเรื่องทาน ก็เป็นประเพณีการบริจาคทานครั้งยิ่งใหญ่ ก็พอจะอนุมานได้ถึงสภาพทั่วไป ของชาวอีสานว่า ดอกจิก ดอกจานบานราวต้นเดือน ๓ พุทธศาสนิกชนจะเก็บดอกไม้เหล่านี้มาร้อยเป็นมาลัยเพื่อตกแต่งศาลาการเปรียญ สำหรับบุญมหาชาติและในงานนี้ก็จะมีการเทศน์มหาชาติ ซึ่งถือว่าเป็นงานอันศักดิ์สิทธิ์ผู้ใดฟังเทศน์มหาชาติจบภายในวันเดียว และบำเพ็ญคุณงามความดีจะได้านิสงส์ไปเกิดในภพหน้า

วันสงกรานต์

สงกรานต์ หมายถึง การส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ เดิมทีวันที่จัดสงกรานต์นี้นั้นจะมีการคำนวณทางดาราศาสตร์ แต่ในปัจจุบันได้มีการกำหนดวันที่แน่นอน คือ ตั้งแต่ ๑๓-๑๕ เมษายน แต่เดิม วันขึ้นปีใหม่ไทย คือ วันเริ่มปีปฏิทินของไทยจนถึง พ.ศ.๒๔๓๑ และได้มีการเปลี่ยนแปลงมาเป็นวันที่ ๑ เมษายน เป็นวันขึ้นปีใหม่จนถึง พ.ศ.๒๔๘๓

วันเข้าพรรษา

"เข้าพรรษา" แปลว่า "พักฝน" หมายถึง พระภิกษุสงฆ์ต้องอยู่ประจำ ณ วัดใดวัดหนึ่งระหว่างฤดูฝน โดยเหตุที่พระภิกษุในสมัยพุทธกาล มีหน้าที่จะต้องจาริกโปรดสัตว์ และเผยแพร่พระธรรมคำสั่งสอนแก่ประชาชนไปในที่ต่าง ๆ ไม่จำเป็นต้องมีที่อยู่ประจำ แม้ในฤดูฝน ชาวบ้านจึงตำหนิว่าไปเหยียบข้าวกล้าและพืชอื่น ๆ จนเสียหาย พระพุทธเจ้าจึงทรงวางระเบียบการจำพรรษาให้พระภิกษุอยู่ประจำที่ตลอด 3 เดือน ในฤดูฝน โดยแบ่งเป็น

- **ปุริมพรรษา หรือ วันเข้าพรรษาแรก** เริ่มตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 ของทุกปี หรือถ้าปีใดมีเดือน 8 สองครั้ง ก็เลื่อนมาเป็นวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 หลัง และออกพรรษาในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11

- **ปัจฉิมพรรษา หรือ วันเข้าพรรษาหลัง** เริ่มตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำ เดือน 9 จนถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน

อย่างไรก็ตาม หากมีกิจธุระ คือเมื่อเดินทางไปแล้วไม่สามารถจะกลับได้ในวันเดียวนั้น ก็ทรงอนุญาตให้ไปแรมคืนได้ คราวหนึ่งไม่เกิน 7 คืน เรียกว่า "สัตตาหะ" หากเกินกำหนดนี้ถือว่าไม่ได้รับประโยชน์แห่งการจำพรรษา จัดว่าพรรษาขาด

วันออกพรรษา

วันออกพรรษา ตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ เป็นวันสำคัญวันหนึ่งของพระภิกษุสงฆ์ คือ เป็นวันสิ้นสุดการจำพรรษา หรือออกจากพรรษาที่ได้อธิฐานเข้าจำพรรษาตลอดระยะเวลา ๓ เดือน ในวันออกพรรษาในพระไตรปิฎก กล่าวได้ว่า เป็นวันที่ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์มายังโลกมนุษย์ หลัง